

บทนำ

ในประเทศไทยมีพื้นที่พรุ (peatland) ประมาณ 0.5% ของพื้นที่ประเทศ โดยส่วนใหญ่พบกระจายอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศ พื้นที่พรุเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเด่นพิเศษเฉพาะตัว และมีคุณสมบัติชั้นมหาศาสตร์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประเทศชาติ และประชาชนที่อาศัยอยู่รอบๆ มาอย่างยาวนาน

พรุ เป็นคำที่ใช้เรียกบริเวณที่เป็นลุ่มแฉะ ที่น้ำแช่ขัง มีซากพืชทับถมกันเป็นชั้นหนา อันเกิดจากการสะสมของอินทรีย์วัตถุ เวลาเหยียบย่ำจะยุบตัว

สำหรับพื้นที่ป่าพรุ (peat swamp forest) ในประเทศไทย พบว่ามีพื้นที่ทั้งหมด 403,466 ไร่ ในจำนวนนี้คงเหลือพื้นที่ป่าพรุที่สมบูรณ์เพียง 56,447 ไร่ ส่วนใหญ่อยู่ที่ป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส ที่เหลืออีกจำนวน 347,019 ไร่ เป็นป่าพรุที่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม

สภาพแวดล้อมทั่วไป

ดินในป่าพรุโต๊ะแดง เป็นดินอินทรีย์ที่เกิดจากการทับถมของซากพืชที่ร่วงหล่นลงมา พื้นที่พรุส่วนใหญ่มีน้ำท่วมขัง ทำให้การย่อยสลายเป็นไปอย่างช้าๆ พบชั้นดินอินทรีย์มีความหนาสูงสุด 3.8 เมตร ที่ระดับความลึก 1-2 เมตร มีอายุประมาณ 700-1,000 ปี ดินชั้นล่างที่เป็นดินชั้นโคลน ซึ่งมีสารไพไรต์ (FeS_2) สูง เมื่อเปิดหน้าดินออกทำให้ออกซิเจนทำปฏิกิริยาออกซิเดชันกับสารไพไรต์ ให้สารประกอบซัลเฟตและกรดกำมะถัน กลายเป็นดินกรดกำมะถัน (acid sulphate soil) ที่ไม่เหมาะสำหรับทำการเกษตร

สังคมพืชในป่าพรุโต๊ะแดง มีการพัฒนาระบบรากแบบต่างๆ ให้ตัวเองสามารถอยู่รอดได้ในพื้นที่ดินพรุ เช่น มีพุ่มพอนที่ค่อนข้างใหญ่ มีรากค้ำยันที่หนาแน่น และมีรากหายใจ โผล่ขึ้นมาเหนือน้ำมีรูปลักษณ์ที่แตกต่างกัน เช่น รากเตี้ยตั้งตรงคล้ายหมุด เป็นรากของอายบัว รากโค้งคล้ายบ่วง เป็นรากของซ้อลีแยงกา เป็นต้น ในด้านความหลากหลายของพรรณไม้ มีพรรณไม้มากกว่า 470 ชนิด 109 วงศ์ ไม้เด่นที่พบ เช่น หว่าหิน สะเดียว ขี้หนอนพรมะฮังใหญ่ และยังมีพรรณไม้ที่เป็นสมุนไพรแฝงอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น กูเราะเปรียะ ใช้เป็นยาแก้ปวด และครี่ ใช้เป็นยาบำรุงหัวใจ

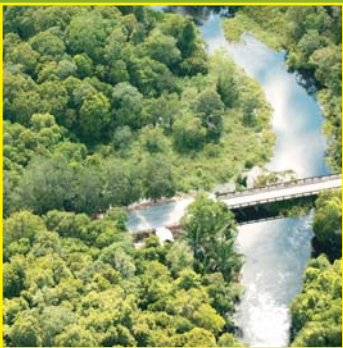

น้ำในป่าพรุโต๊ะแดง โดยทั่วไปมีน้ำท่วมขังอยู่เหนือผิวดินเฉลี่ย 20-25 เซนติเมตร จากการตรวจวัดค่า pH ของน้ำ พบว่าส่วนใหญ่มีค่าอยู่ระหว่าง 5.1 - 6.4 ยกเว้นเฉพาะในพื้นที่ขอบพรุมีค่า pH ประมาณ 3.7 ดังนั้น น้ำในป่าพรุจึงสามารถใช้ในการการกสิกรรมและเลี้ยงสัตว์น้ำได้

สัตว์ป่าในป่าพรุโต๊ะแดง พบว่ามีสัตว์ป่ามากกว่า 325 ชนิด อาศัยอยู่ส่วนใหญ่ซ่อนตัวอยู่ตามโคนต้นไม้ บนต้นไม้ โพรงไม้ รากไม้ พบปลาอาศัยอยู่หลากหลายชนิด ปลาที่พบมาก เช่น ปลาดุกกล้าฟัน และปลาหายากที่พบใหม่ คือ ปลากระแฉะ (*Chaca bankanensis*) พบสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 17 ชนิด เช่น เขียดว้าก นกมากกว่า 196 ชนิด พบนกหายาก เช่น นกตะกรุม สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 62 ชนิด เช่น หมี หมูป่า เสือดำ และสัตว์เลื้อยคลาน 50 ชนิด พบสัตว์ป่าที่พบครั้งแรกในประเทศไทย หลายชนิด เช่น ค้างคาวดาเย็ค

กระรอกบินแก้มแดง เขียดว้าก รวมทั้งสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ ได้แก่ แมวป่าหัวแบน อีเห็นน้ำ เขี้ยวปลาใหญ่หัวเทา เป็นต้น

การจำแนกพื้นที่พรุของจังหวัดนราธิวาส
ป่าพรุในจังหวัดนราธิวาส มีพื้นที่มากถึง 47.97 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ป่าพรุทั้งประเทศ ประกอบด้วย ป่าพรุผืนใหญ่ 2 ผืน คือ ป่าพรุโต๊ะแดง และป่าพรุบาเจาะ เพื่อให้ง่ายต่อการจัดการป่าพรุ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง ได้จำแนกพื้นที่พรุของจังหวัดนราธิวาส ออกเป็น 3 เขต คือ

เขตสงวน (preservation zone) เขตนี้เป็นเขตใจกลางพรุ เป็นป่าพรุดั้งเดิมที่ยังคงมีความสมบูรณ์ มีเนื้อที่ประมาณ 56,906 ไร่

เขตอนุรักษ์ (conservation zone) เขตนี้เป็นเขตที่พบสิ่งมีชีวิตอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม อันเกิดมาจากถูกไฟป่าเผาไหม้ มีเนื้อที่ประมาณ 112,188 ไร่

เขตพัฒนา (development zone) เขตนี้เป็นเขตที่ป่าพรุได้ถูกทำลายเปลี่ยนแปลงสภาพไปหมดแล้ว เขตนี้มีกำหนดให้ใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการเกษตร

การใช้ประโยชน์จากป่าพรุโต๊ะแดง ป่าพรุโต๊ะแดง มีประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประชาชนที่อาศัยอยู่รอบๆ มาอย่างยาวนาน ใช้เป็นพื้นที่เก็บหาของป่า เช่น สาकु ผลหลุมพี หวาย กระจูด ใช้พื้นที่ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และใช้ประโยชน์อื่นๆ อีกหลายประการ เช่น นำดินพรุมาใช้เป็นวัสดุเพาะชำ ใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการเกษตร และเป็นพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะใช้เป็นแหล่งเก็บสารคาร์บอนขนาดใหญ่ ที่ช่วยควบคุมระบบนิเวศของโลก และเป็นแหล่งอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

ปัญหาที่พบในการจัดการป่าพรุ

1. ขาดข้อมูลและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับป่าพรุ
2. ปัญหาไฟป่า
3. ขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าพรุ
4. เป็นพื้นที่ที่ยากต่อการฟื้นฟู
5. ดินมีสภาพเป็นกรด และมีธาตุอาหารต่ำ
6. มีการลักลอบตัดไม้ โดยเฉพาะตัดไม้เสม็ด บริเวณขอบแปลง
7. มีการระบายน้ำออกจากพรุ ทำให้พรุแห้ง

ผู้เขียน & รวบรวม

ธนิตย์ หนูยิ้ม นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
โทร. 073-631040 E-mail : tanitnuyim@hotmail.com